

Klíčové kompetence osob se zrakovým postižením

P. Röderová

Východiska a spojitost s kompetencemi mají oblasti

- Teorie – možnosti rozvoje potencialit osobnosti, ICF, kvalita života
- Školní praxe – RVP, sociální učení (SRN)
- Praxe – projekty (např. TyfloCentrum – Tyfloemploy)

Kompetence (dle RVP ZV)

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské

Další klasifikace kompetencí

- tyto klasifikace upozorňují na to, že kromě běžných kompetencí, jejichž zvládnutí se očekává u žáků a studentů bez postižení, existují kompetence specifické, které přesahují běžný rámec. V tomto smyslu musí člověk s postižením zraku zvládat více než člověk bez postižení.

1. Klasifikace dle ICEVI – dostupné na [www: <http://www.icevi-europe.org/topics/vt/vtw1/topic2.html>](http://www.icevi-europe.org/topics/vt/vtw1/topic2.html), [cit. 18.1.2006]

KOMPETENCE BĚŽNÉHO KURIKULA

- Kompetence organizační
- Kompetence k řešení problémů
- Zodpovědnost za práci
- Kompetence spolupracovat v týmu
- Autonomie
- Mezilidské vztahy
- Aktivní přístup k profesní přípravě a výkonu práce
- Adaptabilita
- Schopnost evaluace pracovních podmínek
- Profesionální účast a plnění závazků
- Kompetence využití získaných vědomostí

KOMPETENCE SPECIFICKÉHO KURIKULA

- Schopnost orientace v prostoru samostatného pohybu
- Funkční a kompenzační kompetence včetně komunikace
- Sociální kompetence
- Kompetence pro samostatný život
- Kompetence pro volnočasové aktivity
- Schopnost poradit si v profesní přípravě a výkonu profese dle typu postižení
- Kompetence k využití technologií pro zrakově postižené
- Kompetence k využívání zraku

2. Kompetence osob se zrakovým postižením dle autorů Salvia a Ysseldyke (1995 in Sacks et al., 2002, s. 43-45)

- **Komunikativní dovednosti** (např. psaní, vlastnoruční podpis, použití psacího stroje na psaní bodového písma, použití textových editorů a kompenzačních pomůcek)
- **Rozvíjení speciálních akademických dovedností** (např. schopnosti k učení, organizační schopnosti, používání materiálů)
- **Sociálně-emocionální dovednosti** (např. poznání sebe sama, vědomosti o zrakovém postižení, lidské sexualitě, rozvoj sociálních dovedností, sebeovládání, schopnosti pro smysluplné trávení volného času)
- **Senzomotorické dovednosti** (např. maximální využití zraku, rozvoj hrubé a jemné motoriky, síly a vytrvalosti, schopnost taktilně rozeznat materiály a struktury, identifikace kinestetických a čichových vjemů)
- **Dovednosti potřebné pro každodenní život** (např. hygienické návyky, schopnost samostatně jíst, obléci se, nachystat si jídlo, udržovat domácnost, jednoduché opravy, využití telefonu a informačních technologií, nákup, chování se na veřejnosti a v prostředí, kde žijí)
- **Dovednosti pro samostatný pohyb a orientaci v prostoru** (např. vytváření vlastního „body image“, zvládnutí dopravy, trailing, dovednosti pro samostatný pohyb, použití bílé hole)
- **Dovednosti spojené s povoláním a kariérou** (např. chápání důležitosti zaměstnání, znalost možných profesí, dovednosti pro získání zaměstnání – napsat životopis apod., znalost kompenzačních pomůcek pro výkon povolání, pracovní zkušenosti, znalost zákonů spojených se zaměstnáváním)

3. Kompetence sociální a personální osob se zrakovým postižením dle Rullofa (1997, in Strittmatter 1999)

SOCIÁLNÍ KOMPETENCE BĚŽNÉ

- schopnost interakce (oční kontakt, stisk ruky, přátelský přístup, empatie, tolerance...)
- schopnost spolupráce
- zodpovědnost (schopnost odhadnout následky svého jednání apod.)
- schopnost kritického myšlení (schopnost zdůvodnit postup práce a výsledky, umění správně se ohodnotit)
- umění se vyrovnat s konflikty
- schopnost odhadnout své potřeby
- sebeovládání
- soběstačnost
- samostatnost a výkonnost (vlastní iniciativa, výdrž, soustředění, přesnost, pečlivost apod.)
- emocionální stabilita a sebeúcta, správné sebepojetí

SOCIÁLNÍ KOMPETENCE SPECIFICKÉ

- přesná znalost svého postižení
- schopnost vysvětlit etiologii, prognózu a projevy svého postižení
- reálný odhad svých zrakových schopností
- schopnost užívat kompenzační pomůcky
- schopnost používat zvětšený černotisk nebo Braillovo písmo
- znalost učebních metod používaných nepostiženými (zpětný projektor, tabule...)
- schopnosti týkající se praktického života
- znalost zákonů spojených se zaměstnáním

Sociální učení

-v dnešní pedagogice může znamenat...
- „...cílené zprostředkování sociálních postojů a chování jako je empatie, ochota pomoci a sociálních dovedností jako např. schopnost naslouchat a spolupracovat. Protože se sociální chování u dětí a mládeže rozvine jen zřídka primárně prostřednictvím pochopení, musí se žákům ve škole ukázat hranice, normy a pravidla. To neznamená lpět na klasickém pořádku, ale zahrnout do procesu edukace také schopnost udobřit se, omluvit se, uvědomění a poslání společenství“ (Wagner 2003).

R. Strittmater – vytvořila koncept sociálního učení využívaný u žáků s postižením zraku v SRN

- Cílem tohoto konceptu je zjistit, ve kterých oblastech má žák se zrakovým postižením problémy (blokady) a tyto blokady odstranit jak v rovině vnější (vnější mobilita), tak vnitřní (vnitřní mobilita).
- Hlavním cílem sociálního učení je pomoci žáku se zrakovým postižením dosáhnout inkluze do společnosti.
- Koncept se zabývá celou osobností člověka, jeho jádro tvoří sebepojetí člověka a pozitivní hodnocení sebe sama.

Doporučení:

- Nutné posilovat využívání kompenzačních pomůcek u nevidomých i slabozrakých žáků
- Nutné posilovat sebepojetí; dílčí dovednosti a kompetence, čím těžší postižení, tím větší obtíže v jejich zvládnutí
- Nutné posilovat dílčí dovednosti a využívání kompenzačních pomůcek žáků s vrozeným i získaným postižením
- Nutné posilovat schopnost sebeevaluace - akceptaci postižení, sebepojetí, identitu a sebeurčení

...dále...

- Využití RVP – průřezových témat, klíčových kompetencí, propojení informací, posílení transferu
- Využití efektivních technik výuky (kooperativní učení, projektová výuka)
- Týmová práce, spolupráce s rodiči
- Propojení vzdělávání s realitou, otevřenost škol
- Aktivní využívání kompenzačních pomůcek
- Posilování akceptace postižení, sebevědomí, sebeurčení a kompetencí
- Průběžné hodnocení kompetencí

Použitá a doporučená literatura:

BELZ, H., SIEGRIST, M. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení. Východiska, metody, cvičení a hry.* 1. vyd. Praha: Portál. 2001. ISBN 80-7178-479-6.

RÖDEROVÁ, Petra. *Edukace osob se zrakovým postižením v osobnostním pojetí.* Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-8091-1.

SACKS, S. Z. et. al. *The Development of Social Skills by Blind and Visually Impaired Students.* New York: AFB Press, 1992. ISBN 0-89128-217-3.

STRITTMATTER, R. *Soziales Lernen.* Frankfurt a. M.: Peter Lang GmbH, 1999. ISBN 3-631-35388-X